

Pitanjima energetske autonomije i energetske demokratije u današnje vreme pristupa se kao pravima i problemima pojedinca. Takav pristup prati prividna demokratičnost procesa koji kreće „odozdo“. Međutim, u tome se kriju problemi koji nam nikako ne mogu pomoći da na vreme doskočimo klimatskoj krizi.

Energetska tranzicija je specifičan je podskup aktuelnih politika budući da se radi o okosnici savremene ekonomije. Transformacija energetskeg sistema označava pristup rešavanju mnoštva teških problema sa kojima se čovečanstvo trenutno suočava. Samo ako se reprodukcija političke moći i proizvodnja električne energije mogu rešiti na CO2 neutralan način, mogu se dekarbonizovati drugi važni sektori organizma koji zajednički čine priroda i društvo (npr. industrija, stanovanje, prevoz i poljoprivreda).

Ovaj izazov treba sagledati iz dve perspektive. Prvo, moramo razumeti da je vreme najrelevantniji resurs. Drugo, živimo u doba post-demokratije, što samo po sebi predstavlja nove izazove. Cilj ovog teksta je da ispita dva suprotna pristupa levice problemu najadekvatnije transformacije energetskeg sistema. Odozdo ili odozgo?

Raspravu započinjemo analizom decentralizovanog pristupa, čija realizacija često počiva na lokalnim zajednicama, a zatim ćemo se fokusirati na tradicionalna rešenja centralizovanih investicija i centralnog planiranja.

Prednosti decentralizacije sa političkog stajališta: u političkim sistemima u postdemokratskom razdoblju dominiraju izvršne grane, dok je proces donošenja zakona pao u drugi plan. Ali to je tek vrh ledenog brega. Ljudi često osećaju nedostatak samorealizacije u svakodnevnom životu. Čini se dobrim argumentom da će se ljudi koji mogu uticati na jedan važan deo svog života - pristup energiji - osećati osnaženim da mogu uticati na svoju društvenu sredinu.

U postojećem sistemu imamo različite koncepte za osnažene građane: pojedinačni prozumeri su najnoviji. U ovom slučaju, pojedinci stiču energetske nezavisnost odnosno tzv. „ekonomsko državljanstvo“, tako što uz ekonomsku samodovoljnost imaju i vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju. Tako mogu da ostvare i profit - prodajom komodifikovanih viškova.

Pored toga, primetni su naponi koji potencijalno vode do boljih iskustava izgradnje. Na primer, u Nemačkoj postoji 147 bioenergetskih sela koja proizvode vlastitu toplotnu i električnu energiju. Čini se da su energetske zadruge rešenje koje se ističe nad svim drugim.

U Nemačkoj je 2018. godine postojalo 850 zadruga sa 185.000 članova. Te zadruge su pokazale sposobnost reizgradnje društvenog i političkog života sela kreiranjem socijalnog kapitala. Što se tiče pozitivnih ekonomskih aspekata, možemo pretpostaviti da su lokalne

odluke bliže lokalnim problemima, jer imaju pristup lokalnom znanju, stoga možemo pretpostaviti da su one ekonomičnije.

Politički aspekti pristupa „odozdo prema gore”

U raspravama o zadrugama i lokalnim rešenjima možemo primetiti određeni „zaborav moći”. Svako ko je radio u nekoj nevladinoj organizaciji dobro zna da odnosi moći imaju vrlo istaknutu ulogu u tim organizacijama. U manjim gradovima i selima takođe dominiraju snažno utvrđeni odnosi moći između „utemeljenih i autsajdera”.

Moglo bi se pokazati korisnim pozvati se ovde na francuskog filozofa Mišela Fukoa i njegov koncept guvernamentaliteta. Fuko je analizirao tehnike sebstva, samo-oblikovanja građana i nastanak njihovog subjektiviteta. U tim analizama nije bio zainteresovan za politike vlade koje nazivamo pristupom „odozgo prema dole”. Umesto toga bio je zainteresovan za racionalnosti koje bi bile osnova za te samo-tehnike. Guvernamentalitet se „bavi načinom na koji promišljamo upravljanje države, iz perspektive različitih racionalnosti ili, kako je ponekad formulisano, „mentaliteta vlasti”.

Najvažniji aspekt ovoga je pitanje kakve sve mogućnosti upravljanja možemo zamisliti. Negativno zamišljanje može dovesti do onoga što se, čini se, dogodilo poslednjih decenija sa progresivnim pokretima: izgubili su „veru” da se centralizovano odlučivanje može efektivno implementirati na demokratski način.

Davno pre raspada Sovjetskog Saveza, levi intelektualci izgubili su nadu u samoosnaživanje masa. Taj je proces opisan u izveštaju CIA o „otpadanju levih intelektualaca” u Francuskoj. Rezultat izdaje marksističkog / levo-socijalističkog rezonovanja jeste da građani danas više ne „veruju” u racionalno planiranje, dok veliki međunarodni monopoli poput Gugla, Amazona itd. rado slede svoje realno-postojeće petogodišnje planove.

Ekonomski nedostaci decentralizovanog energetskeg sistema

Moramo se osvrnuti na pitanje zašto se mnoge desničarske stranke takođe zalažu za princip „small is beautiful” u pogledu zaštite klime i ekonomije. Knjiga Šumahera „Small is beautiful” iz 1973. godine, bila je najinovativniji uticaj preuzet iz hinduističkog nacionalističkog pokreta 1970-ih i 1980-ih. Nedavno je Marine Le Pen upotrebila istu formulaciju kako bi svoju stranku prikazala kao onu koja ima klimatsku agendu. Već iz toga možemo zaključiti kako decentralizovana rešenja ne moraju a priori biti ni demokratska, ni socijalistička. Ona mogu u velikoj meri ići u korist centara moći i protiv narodnog uticaja na ekonomiju. Poslednji i najvažniji argument protiv decentralizovanih rešenja je da će čovečanstvo do 2020. godine dostići „vrhunac proizvodnje CO2”.

Kako ostaviti CO₂ iza sebe na decentralizovan naćin? To je, ćini se, ćista fantazija. Iako energetska demokratija ima svoje pozitivne aspekte, ipak nije ostalo dovoljno vremena da se spreći ekoloćka katastrofa koju izaziva CO₂ u atmosferi.

Zbog toga ćemo se sada pozabaviti centralizovnim rećenjima, odnosno pristupom odozgo prema dole. Politićki, prednost demokratije leći već u pravu glasa o tome na kom nivou se problemi rećavaju. U doba klimatske katastrofe, odluke moramo donositi centralizovano, jer nacionalne drćzave jedine imaju dovoljno bogat arsenal za borbu protiv klimatskih promena. Za tu borbu, potrebne su strukturne promene, koje je moguće sprovesti samo ulaganjem milijardi evra. S obzirom da će sredstva za sanaciju klime dodeljivati nacionalna ministarstva, odluka o raspodeli mora se demokratski kontrolisati.

Potreba za globalnom sistemskom promenom

Primer koji ilustruje hitnost ove odluke su nemaćke investicije u pravednu tranziciju s uglja na ćiste izvore energije. Ova zemlja planira da u idućih 20 godina uloći 40 milijardi evra u tri pokrajine kako bi osigurala „postugljićnu eru”. Samo za pokrajinu Rheinland-Pfalz već je osmićljeno 157 aktivnosti. Sve te odluke donelo je desetak ljudi u Berlinu i glavnom gradu pokrajine, bez mićljenja regionalnih parlamenata, i bez konsultacija sa strankama na vlasti u tim krajevima.

U kontekstu nemaćkog „kompromisa s ugljem” ne postoje planovi za saradnju izmeću dve nemaćke ugljenokopske pokrajine Saksonije i Brandenburga s jedne strane i Poljske i Ćeške s druge. Nemaćki drćzavni aparat nije naćao shodnim da pogleda primere izvan vlastitih granica.

Posmatrano ekonomski, suoćavamo se sa ogromnim izazovima. Kako bismo ostvarili cilj kontrolisanja globalnog otplojavanja ispod 2 stepena Celzijusa, moramo svakog dana negde na svetu zatvoriti bar jedno postrojenje na uglalj. To implicira potpunu, sistemsku promenu globalnog energetskeg sistema.

Dokaz za to je potreba za proćirenjem mreća za snabdevanje i kapaciteta skladićenja u sistemima obnovljivih izvora energije. Svini i Trit naglaćavaju nizak stepen energije dobijene iz OIE. Oni navode da su vetar i solarne ćelije u 2015. godini ukupno proizveli tek 4,6% globalne elektrićne energije. Oni citiraju Blumberg i konstatuju da su globalna ulaganja u obnovljive izvore energije 2015. godine bila na „zabrinjavajuće niskom” nivou, iako je 2015. bila rekordna godina za OIE.

U ovome tekstu analizirali smo argumente za i protiv decentralizovanih procesa. Takva rećenja su potrebna, ali ona nisu dovoljna, primarno zbog ćinjenice da nam je vreme isteklo. Sada je potrebno brzo, sistemsko i radikalno rjećenje („big bang”), a upravo su takva rećenja

jedan od najvećih izazova postavljenih pred savremenu levicu koju je zahvatila istorijska amnezija.

Izvor: Klimatska i energetska tranzicija Balkana